

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 6.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне друживе у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца поједан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О ГЛУМЦИМА.

(Наставак.)

Али још нешто ваља имати на уму. Колики је пут кроз живот, кроз школу до вештине, до величине! Колико их је на том путу изнемогло, колико је њих машта о себи преварила, колико их је место светлости тама покрила!

Од првог несигурног корака на да скама са зебњом и надом, па до првога пјескања — колики низ патње, будних ноћи, горкога искуства, размисљања и обмане!

Уметност ствара вежбање, школа, наука. Познавање света таленат не доноси са собом; оно се мора прибавити и таленту придружити, а без познавања света таленту су савезана крила. Молијер, Талма, Лекен, Брокман, Девријен, Шредер, Флек, Шчепкин, Кин, Лендваји, Егреси, Сентпетери — и многи и многи други оставише своја имена у повесници позоришног света колико даром толико и трудом истрајним.

Према свему, што до сада рекосмо, грех би био одузети глумцима и ону малу, слабу духовну храну, коју налазе у похвали нашој и у нашем пјескању. Али нам не треба сметати с ума, да је у томе пужна мера више него и у којој другој класи људи. Прекомерна, пристрасна хвала заноси често и веома одличне глумце у сањарије о себи, у прецењивање својих способности — а то их увек у наплетку оназађује.

Критика, дакле, нека им не прећуткује ни њихове веће погрешке. „Прави уметник,“ — вели Лесинг — „и не верује, да његово савршенство увиђамо и осећамо, ма колико о томе викали — док

не опази, да имамо и за његове слабости очију и осећања. Он се руга у себи сваком неограниченом чуђењу, и дражи га и сама похвала онога, о коме зна, да има и нетље, да га куди.“

Зазирање од таког строгог, али праведног суда не ће им допустити, да летице пређу преко неких особина у драмском карактеру, без дубљег испитивања, без дужег вежбања, ослањајући се на свој, тобоже, припознати таленат, као што је чинио и славно познати глумац Карло Девријен. Кад је н. пр. немачка публика могла некад показати знаке свога негодовања Флеку, оном феномену на позорници, а да шта остаје за друге обичне глумце? Тако нам прича о њему Девријен, да је једном у улози Карла Мора, зловољан, што му прва појава не нађе довољно похвале, тако равнодушно, тако немарљиво представљао, да је публика најпре почела гунђати, а после јавно звиждати и лупати. Флек, изненађен таквим поступком гледалаца, ступи један корак напред к лампама, и погледа чудноватим, огњевитим оком преко партера.

Све умуче. Један очевидац вели: да му је од тога погледа стало дисање, а публика се сва уздрхтала. За тим Флек корачи натраг, и са промењеном од један пут природом у својој улози настави представљање с таквом силом заносљивог огња, да се и они, који му се најшажљивије чуђаху, не могоше опоменути подобног утиска, и да је у публици допадање било дотерало до правог беснила.

Мањим погрешкама глумчевим кри-

тика већ гледа кроз прсте. Само *ћушање* о таквим slabим странама упућује глумца, да на себе боље мотри, да оне сцене боље проучава. То чине ваљани критичари с тога, што штеде осетљивост глумачку.

Има једна слабост у глумаца у опште, да се радо отимају за важније, идејалне улоге, те с тога често досађују управни жалбама, што им се ова или она улога није дала. Истом, што су неки престали били *аушомати* на позорници, а већ траже, да без крила узлете небу под облаке.

„Нико не ће да је сенка,“ — вели Берне. — „Зле су последице, кад се позоришним представама не управља монархично. Глумце, који хоће да светле онде, где не сме да буде, ваља силом ставити

у закутак.“ Ту се на управу највећма напада, што овој или оној глумици, овом или оном глумцу, као млађој снази, не ће да повери такве улоге. „Боји се,“ веле они, „да не помрачимо прваке и да им пре времена не отлемо лавров венац.“ По што им се чини, да је свачијем оку онде хоризонт, где се њиховом указује, мисле, да је до праве уметности само толико, колико је од воље до рада.

Опште је мишљење стручних зналаца, да и у томе почетници морају „учити, да пливају без воде.“ Прави таленат не може остати сакривен бистром оку позоришног управљача, па тај га заиста не ће забацити, макар колико викала публика, што га је пустио без једрила на снџе море уметности.

Али се управљачу ваља поверити.

(Наставиће се.)

Л И С Т И Ћ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Добора*. Позоришна игра у 4 чина, написао Мозентал, превео Н. В. Ђорић. — У Новоме Саду први пут приказана 4. јануара о. г.)

Верозаконске заблуде и фанатизам имају велику снагу. Њихова моћ овлада целом природом људском, и устаје често против најбитнијих интереса, против најоснованијих разлога, и против најјачих, природних осећаја човека. Где год се то двоје сукоби, настане тешка борба.

Таки сукоб изабрао је и Мозентал за драмску обраду. С једне стране је верозаконски фанатизам и мржња затуцаних старовера католика и Јевреја, а с друге опет велика мисао о једнакости свију људи, и свемоћни осећај чисте, безобзирне љубави младих срдаца. То му је основна мисао; то су му полови, око којих се окреће сва радња.

И доиста ти полови нису лоше одабрани. Сукоби те врсте могу бити тако снажни; могу се тако заопштрити и потенцирати, да дође до озбиљних драмских заплета, а по гдекада баш и до трагичних катастрофа. То је, дакле, материјал, који је и са етичке и са уметничке стране и за драму и за трагедију.

Па опет Мозенталова „Добора“ није ни с једне ни с друге стране достигла висину, која

би јој по природи приличила. Ни етика ни уметнички склоп „Доборе“ не показују Мозентала као песника великих идеја без обзира на успех, него као практична радника на пољу неких интереса — били они оправдани или не. Он је у етици партијиста, а у уметничтву за ефекат, па ма и ниже врсте.

Да видимо, је ли то доиста тако.

Добора и Јосиф су носиоци једне идеје, једнога осећаја. Њих је срце научило, да су сви људи једнаки, — или бар да треба да су једнаки, — али су обоје наишли на препоне, на борбу. У тој борби нису на једнакој висини. Јосиф је слаб, поводљив, несталан и за велика дела неспособан; а Добора је јунак. Јосифово хришћанско и домаће васпитање и његова околина не дају му, да се узвиси до највиших идеја, а Добора — кћи равина Давида, члан гоњеног народа и слаба жена — диже се до највиших висина. Она је скроз и скроз Јеврејка, и баш као така страсно и постајано љуби, радо прегоревала и страда, свесрдно опрашта, и од своје воље пропада — да само друге усређи. Њена наслеђена природа; њено религиозно и домаће васпитање не допуштају, да икад морално посрне, а Јосиф је представљен као слаба играчка случаја и прилика. Тај контраст је тако јаки, да га песник није могао ничим прикрити, и у томе баш лежи

једнострано схватање и малиција. Христијанство има својих заблуда, али ни Мозајизам није тако чист од њих, да баш цео моралан успех мора бити на страни његовој. . . . Та глорификација изгледа као намерна, и ставља песника у ред партајских бораца — а прави песник не сме то бити.

„Der Dichter steht auf einer höheren Warte
Als auf der Zinne der Partei,“

вели негде Фрајлиграт.

И са уметничке стране је, „Дебора“ дело практичног, уменог радника. Мозентал познаје позорницу и снагу њену, а познаје и начин, како се најуспешније с ње делује. Главније услове уметничке је као добар драматург, истина, испунио, али најбољу снагу своју употребио је ипак на улогу „Деборе.“ Њему је било најглавније, да с тим карактером, с том улогом успеха пожење. У тој намери је он побрао оно, што са позорнице најснажније утиче. Ту је разуздана страст у неколико фаза; ту су изреке, које и срце и душу потресају; ту је црква, звоно, гробље и афеат до врхунца; ту клетва, зебња и случај; па гледалац нема када да дахне, и да се мало оствести. „Дебора“ га је у своме привидно основаном патосу, у својој страсти, у својој невољи, у својим врлинама, тако заузела, да је као засенут. Кад још узмемо, да Мозентал није штедио ни библијске изреке, ни појаве небеске, само да до жељена позоришна успеха дође: онда се не ћемо ни најмање чудити, што онако лако прелазимо преко овога, што се у драми зове верност и истинитост карактера и ситуација, а доследност у цртању. Сцена са старим Јеврејом и младом Јеврејком тако је накинута и претоварена, да се ми и не питамо, има ли она органске свезе са радњом, и за што је ту? Штогод је пред нама, изгледа, да је створено само ради „Деборе“, и она је сунце, које све у засенак баца.

Према овоме смемо рећи, да је „Дебора“ посао практична драматурга, ал' никако права, богодана песника. По тенденцији види се одмах куда смера, а по уметничком склопу издаје се и опет нека намера. Мозентал је мислио у тој драми испунити ону провалу, што зија између Хришћанства и Мозаизма, те створити неко зближење, а уметничком и зналачком снагом својом дао се на женску улогу, која ће дуго привлачити. Он је то дело писао, дакле, с намером и по тенденцији и по склопу, а није се много освртао на више задатке уметничке појезије.

Је ли он у томе успео, не може се одлучно рећи. Пажљивом посматрачу не ће никако умаћи та његова практична намера, и Мозентал ће у „Дебори“ увек остати страстан партајиста и разуман уметник, а никада прави песник са узвишеним циљевима. Може бити, да ће публи-

дуго и дуго аплаудовати красним сценама, у којима „Дебора“ долази до највећег патоса, и у којима је глумици дано, да покаже шта уме, — али до правог естетичног признања тај комад никада не може доћи. За репертоар јесте, и имаће увек снаге; али је за литературу од доста мале вредности. Ми то отворено изричемо, и ако је „немачка“ штампана већином била другога мњења. (Свршиће се.)

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

* (Ред позоришних представа.) У краљ. српском народном позоришту у Београду одиграни су ове недеље ови комади: У недељу 5. јануара: „*Хајдуци*.“ Драма у 5 чинова, од Јовара Ст. Поповића. — У понедеоник 6. јануара: „*Мајчин благослов*.“ Позоришна игра с предигром и певањем у 4 чина, од Д' Енерија. — У уторак 7. јануара: „*Марија кћи пуковније*.“ Шалива игра у 2 чина, с певањем, по француском.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(„*Фромон млађи и Рислер старији*.“) „*Nag. Nov.*“ од 14. јануара о. г. пишу: „Синоћњу представу „*Fromonta juniora i Rislera seniora*“ од Додета и Белота пратило је опћинство са доста живахном пажњом. Сам комад, који је израђен по познатом Додетовом роману, има све врлине и махне прерађивања, богатство грађе и скучености у развиту радње. Г. Мандровић (Рислер сениор) био је прави контраст у живахности и осећају према његовом задругару Фромонту, г. Анићу, који је за његове године и за ситуацију, у којој се налажио, био и сувише — укочен и летаргичан. Исто се тако и г. Фијан (Фрања Рислер) сустизао више него што је требао. Гђа Димитријевићка била је дражесна Сидонија, као што су гђа Сајевићка и г. Сајевићи били доста комичан родитељски пар. Гђица Д. Фрајденрајхова потпуно је одговорила мучничкој улози Десидерије, а г. Симић био је прави доброћудни и поштени Сигмунд. Ове вечери ступио је г. Милан први пут на позориште после подуже болести. Опћинство га је дочекало живим аплаусом и наш вредни уметник био је изненађен лепим лаворовим венцем. Охрабрен тако, играо је он Делобела с вољом и живахношћу. Осим тога ступила је синоћ први пут пред наше опћинство ново-ангажовани члан гђица П. Грбићева у улози Кларе. Гђица Грбићева је врло пријатна појава, одликује се чистим и прецизним говором. Превелика, рецимо, одмереност у њезиној игри, не допушта јој потребита појентирања душевних диспозиција. Најбоља је била у петом чину.“

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

10. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 4

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 9. ЈАНУАРА 1886.

С новом поделом улога први пут:

ПОСЛАНИЧКИ АТАШЕ.

ШАЉИВА ИГРА У 3 ЧИНА, ОД ХЕНРИКА МЕЛАКА, ПРЕВЕО М. Х. С.

ОСОБЕ:

Барон Скарпа, посланик	Добриновић.
Лујза, жена му	М. Максимовићева.
Бароница Мадлена Палмерка, удовица	С. Вујићка.
Гроф Пракс	Ружић.
Лисијен де Мере	Ђурђевић.
Д' Естилак	Васиљевић.
Фрондвиль	Марковић.
Де Рамзеј	В. Димитријевић.
Фиг	Милојевић.
Мазереј	Десимировић.
Карло, послужитељ	Петровић.

Гости, слуге.

Први чин збива се у посланичком двору барона Скарпа у Паризу; други и трећи у кући баронице Палмерке, близу Париза.

У петак 10. јануара: „ЕЈ, ЉУДИ, ШТО СЕ НЕ ЖЕНИТЕ!“ Шаљива игра у 4 чина, од Јулија Розена, за српску позорницу прерадио А. Јовановић Муша.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

Од недеље, што долази, представе ће се почињати у 7¹/₂ сахата.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9¹/₂ САХАТА.